

Universitatea Babeș- Bolyai Cluj-Napoca
Facultatea de Istorie și Filosofie
Catedra de Istoria filosofiei antice și medievale

Teză de doctorat

-Rezumat-

Concepția politică a lui I.G.Duca

Conducător științific

Prof. univ. dr. Liviu-Petru Zăpârțan

Doctorand

Ionuț-Grigore Mican

Cluj-Napoca,
2010

CUPRINS

Introducere	4
I. Liniamentele teoretice ale liberalismului	7
I.1. In plan European.....	7
I.2. Liberalismul românesc	19
II. Rolul lui I.G. Duca în viața politică a României	65
II.1. Situația economică și socială a României la început de secol XX...	65
II.2. Contribuția la dezvoltarea liberalismului	101
II.3. Politica externă	131
II.4. Opoziția față de extremismul politic	153
II.5. I.G. Duca, prim-ministru	158
III. Locul lui I.G. Duca în istoria liberalismului românesc	195
Bibliografie	208
Anexe	217

REZUMAT

Cuvinte cheie: I.G. Duca, liberalism, Partidul Național Liberal, politica externă, politica internă, politica economică, prim ministru, asasinarea.

Personalitatea lui I.G. Duca s-a impus în viața politică românească în primele decenii ale secolului trecut, marcate de o serie de evenimente importante la care el și-a adus contribuția ca un intelectual de ținută și ca un militant politic ce a dovedit o remarcabilă coerență a modului de gândire, pe care l-a materializat în poziții politice practice. Se poate spune că în primele decenii ale secolului al XX-lea în viața politică a României se produc o serie de clarificări ideologice ale principalelor forțe politice, care privesc o mai limpede angajare a țării pe calea modernizării, o structurare a eforturilor societății în direcția încheierii unor prefaceri pe care le-au cunoscut alte țări, transformându-le în puteri economice moderne, în democrații funcționale, chiar dacă rămâneau nerezolvate multe probleme sociale, naționale și politice. În această direcție aportul lui Duca a fost deosebit, pentru că a dispus de o reală capacitate de cunoaștere și înțelegere a preocupărilor din societatea românească și și-a legat numele și viața de Partidul Național Liberal, forța politică afirmată drept promotoarea progresului țării, la consolidarea căruia a contribuit prin clarificări doctrinare, printr-un militantism care nu a avut nimic dogmatic. Deși nu a lăsat o operă teoretică pe deplin articulată, prin studiile, articolele, declarațiile sale, Duca a fost autorul unei reale contribuții la clarificarea unor teme de reflexie legate de liberalismul românesc, de cunoașterea marilor probleme ale societății noastre și mai ales de interpretarea proceselor și tendințelor din scena internațională.

CAP. I. Liniamentele teoretice ale liberalismului

În măsura în care nevoia libertății umane a fost resimțită dintotdeauna în viața oamenilor, se pot căuta rădăcini ale spiritului liberal în toate epocile istorice. După unii autori găsim o formă de liberalism politic și în Antichitate. Ea era definită de către Platon în formulele complexe ale ieșirii din peșteră pe calea cunoașterii și a angajării în viața social-politică, prin ceea ce Vasile Muscă numește exercițiul libertății pe un itinerar al învățării ei. În viziunea lui Platon, scrie exegetul, libertatea, deși ține de natura inalienabilă a omului, nu este

dată, totuși, de la început și de la sine, ci trebuie cucerită, pas cu pas de către om, care probează în acest fel un curaj al asumării ei. În opinia altor gânditori problematica modernă a libertății ar fi în întregime conținută în modelul grec al libertății unde este asociată ideii de autonomie care se aplică nu numai Cetății ci și persoanelor. Altfel nu se explică dezvoltarea democrației în unele cetăți grecești. În același timp este pusă în lumină teza lui Aristotel după care legăturile dintre formele de existență care se subordonează ideii de cosmos nu pot avea o deplină autonomie de mișcare trebuind să se integreze logicii întregului. Atunci când oamenii își dau legi și creează o ordine proprie trebuie să se înscrie în ordinea lumii.¹

Acest mod de a înțelege libertatea va fi înlocuit de către gândirea modernă ceea ce explică faptul că pentru numeroși teoreticieni ai libertății abia epoca modernă a lansat o înțelegere a acesteia în determinațiile ei profunde. Este vorba de postularea centralității ființei umane individuale, a subiectivității ei și a capacității rațiunii de a cunoaște realitatea, în cadrul căreia să-și realizeze scopurile. Acest demers teoretic a putut fi desfășurat atunci când întregul context social – politic, economic și cultural cerea o nouă înțelegere a condiției umane. De aceea liberalismul nu se poate lega doar de un anumit autor sau de o etapă a dezvoltării societății europene ci se construiește prin aportul unei pleiade de gânditori și prin eforturile unor forțe social – politice de a impune un mod nou concept de viață social politică, în care ideea de om liber va fi centrală. De aceea pentru unii istorici liberalismul european își are rădăcinile în Magna Carta, întocmită în Anglia veacului al XIII-lea și mai târziu în marea efervescentă social-economică a Rinascimento-ului florentin. Un rol important l-a avut și Reforma protestantă continuată de mercantilismul secolelor al XVI-lea – al XVIII-lea în contextul căruia Fenelon definea pre - liberalismul aristocratic, iar J. Locke, Th. Hobbes, Ch. Montesquieu, J.J. Rousseau și alții formulau bazele filosofice ale doctrinei liberale care exprima dezvoltarea spiritului burgheziei și apoi constituirea capitalismului și apariția a ceea ce M. Flamand numea *homo oeconomicus*.² În categoria doctrinelor care, cum s-a subliniat, privesc organizarea și conducerea societății prin respectarea intereselor și voinței cetățenilor și au la bază principiile statului de drept, se includ: *doctrine politice liberale și neoliberales*, care pleacă de la respectarea voinței cetățenilor în organizarea și conducerea societății și a statului de drept, având la bază principiile unor schimbări în viața social-politică în raport cu situațiile

---

¹ Ph. Raynaud, St. Rials, Dictionnaire de philosophie politique, Ed. Quadrige, P.U.F., 2008, pp. 406- 408

² Ibidem.

noi, ce apar, în care cetățenii să se bucure de largi drepturi și libertăți față de stat, care nu trebuie să intervină prea mult în viața socială; *doctrinile politice conservatoare și neconservatoare* care merg pe linia păstrării unor structuri existente sau efectuarea unor schimbări cu multă prudență de către cei care dețin puterea politică, iar statul să aibă un caracter autoritar, cu rol de intervenție în viața socială; *doctrina politică democrat-creștină*, care, în organizarea și conducerea societății, îmbină valorile și normele religiei creștine cu principiile și valorile democratice; *doctrinile politice social democratice*, care și ele, la rândul lor, concep organizarea și conducerea societății ca o expresie a voinței cetățenilor, pe baza pluralismului politic și a statului de drept, având însă la bază principiul promovării intereselor oamenilor muncii în raport cu cei bogați în care statul să ducă o largă politică de protecție socială, recurgându-se chiar la limitarea puterii celor bogați.

Apariția și dezvoltarea doctrinei liberale este legată de îmfăptuirea revoluțiilor burgheze și de perioadele care au urmat, respectiv de epocile modernă și contemporană.

Liberalismul a apărut ca o alternativă de gândire politică la vechea organizare politică bazată pe monarhia absolutistă, pronunțându-se pentru pluralism politic, pentru separarea puterilor în stat, pentru respectarea drepturilor și libertăților cetățeanului, pentru un stat de drept, indiferent de forma de guvernământ. Esența liberalismului (care îl individualizează în raport cu alte doctrine politice) constă în promovarea unor schimbări care să țină cont de condițiile istorice nou apărute și, mai ales, de libertatea economică și politică a individului în relația cu statul care, nu numai că nu trebuie să intervină în viața social economică, dar trebuie să și garanteze exercitarea drepturilor și libertăților individului, inclusiv libertatea de întreprindere economică pe baza apărării și respectării proprietății private.³ În evoluția sa, doctrina liberală a cunoscut mai multe variante în strânsă legătură cu dezvoltarea socială.

Esența liberalismului clasic constă în exigența realizării libertății individului, a proprietarului în raport cu statul, în libertatea de întreprindere. Liberalismul clasic respinge intervenția statului în relațiile sociale (care se reglementează ca societate civilă) orice triumf al statului fiind considerat un eșec pentru individ.

În cadrul liberalismului clasic se disting două direcții: liberalismul politic și liberalismul economic. Teoreticienii aparținând curentului liberalismului s-au preocupat de ambele aspecte, dar unii au accentuat latura politică, alții pe cea economică. Sunt gânditori care au tratat, în egală

---

³ Liviu, Petru, Zăpârțan, *Doctrinile Politice*, Ed. Chemarea, Iași, 1994 .

măsură, ambele teme. Apărut în perioada luptei burgheziei împotriva feudalismului și monarhiei absolute, liberalismul politic pleda pentru monarhia constituțională și pentru principiul separației și echilibrului puterilor în stat.

Preocupările primilor gânditori liberali referitoare la așezarea pe baze noi a raporturilor de putere din sfera politică gravitau în jurul ideii de apărare a libertății individuale și de promovare a celorlalte principii fundamentale ale liberalismului: individualismul, egalitatea, proprietatea privată, limitarea puterii politice. Liberalismul consideră libertatea individuală drept valoare supremă a ființei umane, rolul statului sau al guvernământului în viața politică și economică fiind întotdeauna definit prin raportare la acest principiu.

1. Liberalismul românesc

Datorită condițiilor specifice ale spațiului românesc, doctrina liberală a fost strâns legată de încercarea de modernizare a societății și de înscriere a acesteia pe coordonatele de civilizație ale Europei Occidentale. Ideologia politică liberală a fost inspirată de modelul economic și politic oferit de Europa Occidentală, cristalizarea doctrinei liberale producându-se relativ târziu, odată cu consolidarea Partidului Liberal. Printre elementele constitutive ale liberalismului românesc, în perioada sa inițială de afirmare, pot fi enumerate consolidarea politico – economică a țării, stabilitatea instituțională, protejarea și încurajarea industriei naționale, democratizarea societății românești prin lărgirea cadrului vieții politice. Politica *prin noi înșine*⁴, politica tradițională a Partidului Național – Liberal și componentă specifică doctrinei liberale în spațiul românesc, afirmată în forme incipiente încă din a doua jumătate a secolului al XIX- lea, s-a manifestat în întreaga sa amploare după înfăptuirea statului național. Vizând dezvoltarea societății românești prin mobilizarea prioritară a tuturor energiilor naționale, conceptul, *prin noi înșine*⁵ a stat la baza operei de construire a României moderne, creând cadrul instituțional și legal adecvat funcționării unui stat democratic.⁶

Începute în secolele al XVI-lea și al XVII-lea în Țările de Jos și Anglia, schimbările revoluționare atingeau apogeul în Franța care, la 1789, deschidea o întreagă epocă de abolire a vechiului regim feudal la scara continentului, un proces care include și războaiele napoleoniene, transformate în instrument de expansiune a noilor idei. Principatele Române și

---

⁴ Egalitatea în drepturi pentru toți cetățenii

⁵ Cu toate că acest program cuprindea aspecte pozitive a fost aspru criticat în special de PNTJ care l-a calificat ca fiind exclusivist, rigid și agresiv.

⁶ Ghiață Petre, *Istoria doctrinelor politice*, Editura Ideea, București, 1938.

Transilvania, deși aflate într-un spațiu de dominație externă a unor imperii absolutiste: Austria, Turcia și Rusia, sunt și ele prinse de unda de șoc a seismului politic și ideologic al Europei Occidentale. Deși în Moldova și Țara Românească fondul social-economic purtător al liberalismului, burghezia și locuitorii orașelor în general, era slab dezvoltat și constituit din alojeni, negustori și mesteșugari care de regulă erau supuși ai Curților străine, marile schimbări europene nici aici nu rămân fără ecou. Acesta se resimte în rândul unor cărturari, dar și al unei părți a boierimii care receptează îndeosebi idei luminate și raționaliste, aparținând lui Rousseau, Voltaire, Klopstock, Leibniz, Fénelon, Descartes, Locke etc.⁷ Liberalismul românesc va avea, așadar, ca elemente definitorii ale practicii și teoriei politice centralismul, naționalismul, intervenționismul, constructivismul social și participarea politică de masă, ca obiective politice.

Componentă importantă a romantismului politic, liberalismul se afirmă în societatea românească în prelungirea iluminismului, pe fondul receptării influențelor occidentale, materializate în spiritul revoluționar francez, care pătrunde cu deosebire în Principatele Române, și în liberalismul timpuriu austriac, german și maghiar care își exercită influența asupra mișcărilor liberale din provinciile românești ale Imperiului Habsburgic. Fiind strâns legată de iluminism, doctrina liberalismului se circumscrie dezideratului luptei împotriva oricărei dominații care afectează libertatea, individuală sau colectivă, a grupurilor sociale sau a comunității naționale.

După Unirea de la 1918 a avut loc o consolidare a pozițiilor P.N.L. Acesta a fost principalul beneficiar politic al procesului de dezvoltare capitalistă a țării, fiind reprezentantul marii burghezii industriale și bancare a cărei putere a crescut considerabil după unire. Astfel P.N.L. a reușit să domine viața politică, cu mici întreruperi, până în 1926, când s-a constituit Partidul Național Țărănesc, prin faptul că dispunând de cadre bine pregătite, a reușit să se adapteze cu ușurință realităților postbelice, fiind totodată capabil să exercite o mare influență asupra instituției monarhice.

În cadrul unor conferințe prezentate la Institutul Social Român, din inițiativa profesorului Dimitrie Gusti, Ion G. Duca făcea o pledoarie în favoarea doctrinei național-liberale, susținând că aceasta putea fi rezumată în formula : “ progresul sub toate formele în

---

⁷ Ornea Zigu, *Partidul Național-Liberal. Doctrină și programe*, Institutul de Studii Liberale, București, 2000.

cadrul însă al concepției proprietății individuale”.⁸ În viziunea lui Duca liberalismul reprezenta, prin însăși esența lui, ideea de progres, iar realizarea acesteia în cadrul concepției proprietății individuale era posibilă doar cu respectarea a patru condiții : ordinea , democrația, naționalismul și armonia socială. Doctrina liberală opunea ordinea generatoare de progres ideii de dezordine care ar fi atras anarhia, democrația ideilor demagogice, naționalismul ideii internaționale. Se aprecia că internaționalismul, prin ignorarea însușirilor specifice ale fiecărei națiuni, a mentalităților și a tradițiilor diferite, împiedica adevăratul progres, în timp ce naționalismul economic era perceput ca fiind “ mijlocul de a salva individualitatea materială a fiecărei naționalități, de a împiedica cotropirea ei de către elementele superioare prin puterea sau prin organizarea lor”.⁹ Duca mai susținea că progresul e posibil doar prin evoluție, nu prin salturi bruște, iar evoluția se putea dobândi doar prin armonie socială și respingerea luptei de clasă.

Este evident faptul că în primele decenii ale secolului trecut, liberalismul românesc a trebuit să-și definească linia doctrinară nu numai ținând seama de preceptele generale pe care le-a elaborat în materie gândirea europeană și de realitățile societății românești ci și în raport cu cea mai amplă doctrină prezentă în viața politică românească, cea a conservatorismului, care a fost susținută, de asemenea de personalități remarcabile, culturale și politice.¹⁰ Doctrina conservatoare, ca și liberalismul politic, are o dinamică proprie sub raportul conținutului teoretic, cadrului de manifestare și influenței pe care o exercită în societate.

În împrejurările social – politice și economice ale anului 1930 la conducerea P.N.L. s - a impus I.G. Duca, acesta desfășurând o activitate organizatorică susținută prin care a reușit să dinamizeze partidul, să-i refacă prestigiul și să câștige încrederea regelui.

Duca a vrut ca, printr-o reorganizare generală a partidului, să aducă în rândul lui oameni tineri, manifestând o puternică disciplină de partid. El vroia să ajungă să conducă un partid foarte bine pregătit din punct de vedere al cadrelor care să facă față atât ca oameni de partid cât și ca oameni de stat și de guvernare. Era conștient că numai în acest mod putea să ajungă la guvernare, având în vedere situația politică din anii 1931 – 1933.

---

⁸ Duca Ion G., “Doctrina liberală “ în *Doctrinile partidelor politice*, București, Ed. Garamond, 1996, p.144.

⁹ Ibidem, p. 147.

¹⁰ Petre Dan, *Doctrinile Partidelor Politice*, (conferința lui Constantin Rădulescu-Motru, *Concepția conservatoare și progresul*), pag. 69.

Această orientare a adus un suflu nou partidului, o notă de optimism, de independență a partidului față de monarhie, de democratizare și respectare a vieții parlamentare, de apropiere mai mare de masele populare. P.N.L. a revenit la putere în noiembrie 1933, în programul său de guvernare enumerându-se o serie de prevederi politice și economice, printre care aplicarea regimului constituțional parlamentar prin respectare prevederilor constituționale și eliminarea exceselor care au scăzut prestigiul parlamentului, întărirea autorității de stat și combaterea curenților politice extremiste care puteau periclita unitatea țării, pacea socială și libertățile publice. Atunci, I.G. Duca a fost singurul care a avut suficientă autoritate pentru a putea menține partidul în fruntea țării.

Liberalii reprezentând în practică cel mai puternic partid politic al perioadei interbelice. Ei au condus neîntrerupt din 1914 și până în 1919 (cu o scurtă întrerupere între martie-noiembrie 1918), când, asemenea altor partide liberale europene, au pierdut alegerile organizate de ei pe baza votului universal. După o scurtă perioadă de organizare și de extindere în teritoriile nou alipite, liberalii s-au reîntors la putere, cărmuind cu autoritate între 1922-1928 (cu o întrerupere între martie 1926 și iunie 1927) și 1933-1937. Perioada 1922-1926 a fost probabil epoca celor mai mari succese liberale, guvernul lui Ion I. C. Brătianu rezolvând cu pricepere problemele dificile ale organizării noului stat întregit, ale unificării celor 4 regiuni, atât din punct de vedere administrativ cât și legislativ; au fost, de asemenea, anii refacerii economice și ai aplicării reformelor; s-a adoptat o nouă constituție. Se poate socoti că, în 1926, Partidul Liberal se află în culmea puterii și influenței sale, încheindu-și o misiune istorică începută în 1848. Partidul Național Liberal a fost principalul partid politic al României, promotor al dezvoltării atât economice cât și politice. Partidul Național Liberal a fost cel mai puternic și cel mai conștient din punct de vedere al intereselor pe care le reprezenta, dezvoltând întreaga industrie și finanțele României, fiind singura formațiune politică cu însușirea de a reprezenta o clasă puternică și conștientă de interesele ei.

Schițând evoluția curentului liberal în România, I.G. Duca a sintetizat în conferința din 1932 elementele de bază a ceea ce s-a numit neoliberalism. Acest fenomen definea înnoirile doctrinare și programatice elaborate de P.N.L., în preajma războiului și mai ales în primii ani postbelici, și anume: concentrarea proprietății ca funcție socială pentru a justifica exproprierea și reforma agrară ; ideea participării muncitorilor la beneficii; preconizarea intervenției

statului în economie ; preocupările de limitare a efectelor individualismului prin măsuri de echitate socială.¹¹

CAPITOLUL II. Rolul lui I.G. Duca în viața politică a României

Înlăturarea barierelor artificiale dintre provinciile țării noastre și a dominației străine asupra unora dintre acestea, statornicirea granițelor legitime ale statului român unitar și recunoașterea lui internațională au contribuit la înfăptuirea unor schimbări structurale în viața economică și social-politică a țării, imprimându-le un caracter de normalitate, favorizând și accelerând valorificarea superioară a potențialului economic al țării și înfăptuirea coerenței firești între componentele aceluiasi organism economic.¹²

Schimbările care au avut loc în economia românească după 1 Decembrie 1918 au pus în fața specialiștilor vremii o serie de probleme noi în comparație cu perioada anterioară. Astfel, noile orizonturi deschise de Marea Unire pentru activitatea social-economică a poporului român au adus în prim plan trei probleme economice de mare complexitate, cu implicații în toate planurile vieții sociale în interiorul și în afara țării și anume: refacerea economiei după distrugerile cauzate de primul război mondial, valorificarea superioară a potențialului de muncă al poporului nostru și a resurselor naturale de care dispunea țara, precum și schimbarea radicală a calității participării României la diviziunea internațională a muncii și la comerțul internațional.

I.G. Duca aduce o serie de precizări importante pentru caracterizarea acestui curent de gândire economică, arătând care sunt cele patru concepții fundamentale pe care el se sprijină: ideea de ordine opusă anarhiei, ideea democratică opusă ideii demagogice, ideea națională și armonia socială opusă distrugătoareii lupte de clasă.¹³ Cu alte cuvinte, el respinge lupta de clasă și revoluția întrucât acestea duc la ruperea echilibrului social și concepe dezvoltarea și progresul numai sub forma evoluției. Același autor consideră că liberalismul se deosebește în mod substanțial atât de țărănism, cât și de socialism, care susțineau ideea luptei de clasă.

---

¹¹ Marin Nedelea, Prim ministrii României Mari, Casa de cultură și presă „Viața românească”, 1991, p. 112.

¹² Sultana Sută-Selejan – Doctrine și curente în gândirea economică modernă și contemporană, Ed. ALL, București, 1992, p 360.

¹³ I.G. Duca – Doctrina liberală, în Doctrinile partidelor politice (19 prelegeri publice organizate de Institutul Social Român în 1922-1933), Ed. Garamond, p.148

Justificând opțiunea neoliberalilor din România interbelică cu privire la rolul activ al statului în economie, I.G. Duca scria: „în materie de economie politică, liberalismul român a plecat de la formula manchesteriană laissez faire, laissez passer, spre a ajunge la intervenționismul care apără pe cel slab împotriva celui tare și care înclină capul trufaș al celui tare în fața interesului obștesc reprezentat de stat. (...) Intervenționismul a izvorât astfel din complexitatea economică modernă, nu numai ca o condiție a progresului, ci ca un mijloc de înlăturare a ciocnirilor violente, deci a anarhiei”.¹⁴

În discursul program rostit la congresul Partidului Național Liberal din februarie 1931, el se pronunța pentru dezvoltarea și încurajarea așezămintelor românești create în ultimii 50 de ani și “pentru o colaborare mai activă cu capitalurile străine”, dar nu “vânzând pentru blidul de linte avuția țării și nici considerând fără rost, pentru foloase trecătoare și problematice toate izvoarele de venituri cu adevărat productive ale țării ci numai inspirând străinătății increderea și dovedindu-i seriozitatea”.¹⁵

În aceeași ordine de preocupări, instructiv, pare, deasemenea modul cum înțelege I.G. Duca relația dintre ajutorul Internațional și efortul propriu pe plan economic. El rețeva, astfel, cu satisfacție recomandarea făcută României de experții internaționali în anul 1932 “România caută să vă ajute, dar înainte de toate încercați să vă ajutați dumneavoastră singuri, sau, mai practic, faceți mai întâi dumneavoastră ordine în casa dumneavoastră și în urmă veniți să cereți sprijinul areopagului Internațional”¹⁶

Astfel, din 1933, procesul de industrializare a României va fi reluat spre a atinge momentul de vârf în 1938, an premergător izbucnirii celui de-al doilea război mondial, în cursul căruia procesul va fi deformat de dominația hitleristă.

I.G. Duca a avut de la începutul formării sale intelectuale parte de apropierea de nume mari ale literaturii și culturii românești. Aceștia au confirmat că încă din anii liceului avea înclinații spre lumea cărților.

Personalitate marcantă a curentului politic liberal, eminent om de stat, intelectul de mare cultură și talent, manifestate atât pe planul cugetării politice cât și pe cel al artei oratorice și creației literare, I.G. Duca s-a născut la 20 decembrie 1879 și și-a încheiat viața

---

¹⁴ Ibidem, p. 152-153.

¹⁵ Marin Nedelea, Prim ministrii României Mari, Casa de cultură și presă „Viața românească”, 1991, p. 116.

¹⁶ Marin Nedelea, Prim ministrii României Mari, Casa de cultură și presă „Viața românească”, 1991, (P.N.L. și situația țării) p. 114.

politică la 54 de ani, fiind cel dintâi prim-ministru asasinat de legionari. În politică a debutat în 1907 ca membru al Partidului Național Liberal. Cariera politică a început-o devreme fiind ales deputat la vârsta de 29 de ani, a fost propus ministru la vârsta de 35 de ani, președinte al Partidului Național Liberal la vârsta de 51 de ani și ca o încununare a carierei politice și nu numai a fost ales prim-ministru la 54 de ani. Șansa a fost de partea sa, având o învățătură aleasă, trăind și învățând într-o lume în care atât viața cât și politica erau cu mult mai dezvoltate decât în Țara Românească, dar mai ales cu perseverența, cu inteligența, curajul a reușit să se afirme ca o mare personalitate politica, respectată de unii, hulită de alții, care a dat țării un nou curs în perioade foarte dificile atât din punct de vedere economic cât și din punct de vedere politic. În privința carierei politice a avut șansa, și din punctul meu de vedere onoarea, de a lucra cu una din cele mai mari personalități politice, I.I.C Brătianu, care i-a îndrumat pașii în politică, care l-a sprijinit, a avut încredere în capacitățile lui intelectuale cât și în cele organizatorice, lucruri care s-au văzut mai târziu în evoluția lui ca om politic. A fost un bun elev până la un punct, în care a acumulat multă experiență dar și multă înțelepciune, după care a ajuns să fie un bun colaborator și un bun profesor. Poate această conjunctură favorabilă lui nu a fost întâmplătoare, de a trăi în aceeași perioadă, de a governa și nu în ultimul rând de a cunoaște pe marele I.C Brătianu nu a fost întâmplătoare. A fost șansa vieții pe care a știut să o fructifice cu inteligență și pricepere până în ultima clipă a vieții lui. Așadar , cariera politică a lui I.G. Duca începe de timpuriu. Bogatele sale însușiri de inteligență, de finețe, talentul său oratoric, originea și legăturile sale de familie și sociale, toate îl indicau să pășească de a dreptul în situații înalte, fără să fie nevoit să facă o ucenicie lungă, la care e obligat un muritor de rând. Totuși, tânărul care făcuse studii excelente la Paris, care se afirmase ca un sprinten și talentat mânuitor de condei în articolele sale consacrate politicii internaționale, debută, nu în rândurile de strălucire exterioară, și adesea goale de conținut serios, ale carierei parlamentare, ci în câmpul ingrat al unei administrații economico-financiare: mișcarea corporatistă.¹⁷

Articolele pe care I.G. Duca le-a semnat în primii 15 ani de activitate, așa cum spunea V. Râpeanu ¹⁸ au avut un rol covârșitor în istoria ziaristicii românești. Începând cu aceste scrieri, cronici, în publicistica românească apare un nou mod de a scrie politică externă, o

---

¹⁷ ibidem

¹⁸ Valeriu Râpeanu, I.G. Duca, ed. Fundației PRO, București, 2004, P.38

viziune modernă a politicii în presa românească. Duca a conceput aceste articole îmbinând atât puncte de vedere politice, militare și diplomatice și ajungând în a expune evenimentele analizându-le, ținând seama de toți factorii și ținând seama de toate problemele care se petreceau peste hotarele țării. În același timp autorul ține seama nu numai de fenomenele politice și diplomatice în comentarea evenimentelor, el mai adaugă și evenimentele sociale și economice ale acestor țări. I.G. Duca a susținut în toate articolele sale cauza drepturilor naționalității și a popoarelor. El afirma că nu se poate cere unui popor să renunțe la naționalitatea sa. Prin limbă orice popor își manifestă toate trăirile , prin limbă își manifestă sentimentul lor național față de străini. Demersul lui I.G. Duca în direcția activității cooperatiste, a băncilor populare, a reformelor în slujba țăranimii, originalitatea modernitatea, îndrăzneala și eficacitatea punctelor sale de vedere au făcut să treacă în umbră contribuția sa la analiza și definirea fenomenelor externe de la cumpăna dintre cele două veacuri și din primii cincisprezece ani ai secolului nostru. Având o educație aleasă I.G. Duca era o persoană inovatoare , era un adept al lumii noi, a lumii moderne, a libertății de conștiință. Viața politică a lui I.G. Duca a fost marcată de două mari idei politice : apărarea democrației împotriva totalitarismului și consolidarea păcii în fața agitațiilor revizioniste. Aceste probleme erau din ce în ce mai amenințătoare pentru viitorul statelor europene. Aceste idei au fost prezentate nu numai în activitatea sa publicistică ci și în discursurile și demersurile sale politice . Lupta pentru aplicarea acestor legi, agrară și electorală(votul universal), împreună cu „aripa stângă” a partidului liberal, reprezintă lupta pentru democratizarea societății românești. Toate propunerile pe care le-a făcut Duca, atât cele politice cât și cele economice, aveau menirea să crească gradul de civilizație a țăranimii. În conferința de la 1913, „Politica noastră externă” Duca susținea că o politică externă se poate face numai prin rezolvarea problemelor țărănești adică democratizarea vieții sociale a țării. Democrația reprezenta pentru I.G. Duca un sistem complex de factori, inclusiv cei economici, legați de modalitățile traiului tuturor claselor sociale, de reducerea flagrantelor inegalități. Toți acești factori de la cei politici la cei economici se condiționau și influențau, democrația stând la baza civilizației unui stat.

Duca a intrat în parlament mânat de entuziasmul său politic și mai presus de convingerea că poate contribui la realizarea unei schimbări în bine a României mai ales prin înfăptuirea reformei agrare care era prioritară – pentru el - în dezvoltarea țării. În discursul său despre Politica externă expune problema țăranimii și a situației țării. El este conștient de faptul

că dacă politica internă este una favorabilă, atunci și politica externă se poate face în cele mai bune condiții. Însă condiția primordială este să ai o politică internă care să îți poată da siguranța că poți să contezi pe sprijinul tuturor claselor sociale pentru a înlăptui o politică externă eficientă.

Bazele politicii externe ale lui I.G. Duca au rămas prietenia cu Franța și cu Anglia, Mica Antantă și cu Polonia. Bunele relații cu aceste țări au avut rezultate și din cauza unor conjuncturi favorabile. Cât timp a deținut portofoliul Afacerilor Străine, I.G. Duca a desfășurat o activitate pe mai multe planuri pentru ca tratatele semnate după primul război mondial să fie respectate. Ca ministru al Afacerilor Străine, în guvernul țării a desfășurat o activitate foarte dificilă din pricina situației politice din întreaga lume pentru că războiul abia se terminase. Sfârșitul războiului a adus multe probleme, una dintre cele mai importante fiind aceea de a respecta, și aplica tratatele încheiate după război.

Atracția pentru întâmplările petrecute în arena mondială, pentru priveliștea lumii, satisfăcea deopotrivă simțul istoric al tânărului cronicar ca și setea lui de actualitate politică, năzuința lui de a surprinde freamătul specific al momentului.”¹⁹

Așa cum democrația trebuia să fie o dorință a lumii moderne, la fel și pacea trebuia să devină un principiu. Aceste două stări trebuiau să se întrepătrundă pentru a îndeplini civilizația modernă. Duca susținea că democrația poate fi un factor de schimbare care duce la progresul și modernizarea societăților și de asemenea la libertatea popoarelor.

Scrierile lui aveau un stil aparte de abordare a problemelor internaționale. Cronicile lui abordau numeroase teme, de la revoluții și mișcări de eliberare până la dezbateri parlamentare și acțiuni militare. La elaborarea articolelor avea totdeauna o explicație istorică a evenimentelor. Subiectul articolelor era totdeauna concis, fără ocolișuri, explicând firul evenimentelor și concluzionând precis tema aleasă.

Articolele studiate în problema politicii externe conțin abordări a lui I.G. Duca despre marile puteri ale lumii. Acesta comentează politica dusă de acestea cât și valorile democrațiilor. Curente și procesele noi erau în discuțiile lui I.G. Duca și mai ales în articolele sale. A făcut o radiografie civilizațiilor cu privire la instituțiile statului, rolul și influența lor, a societății care permitea exprimarea punctelor de vedere în mod liber. Era

---

¹⁹ Damian Hurezeanu, Dialogul clipei cu istoria în publicistica lui I.G. Duca, p.279.

preocupat de atașamentul față de tradiții care nu împiedicau atragerea noului în societate fără ca cerințele vremii să fie ignorate.

România a fost angrenată într-o politică de consolidare a păcii postbelice , de realizare a securității colective și a dezarmării.

În aceste condiții, politica partidului liberal în domeniul politicii externe, prin vocea ministrului de externe I.G. Duca, era „ consolidarea acestei unități înăuntru și în afară. Este evident că ea nu se poate consolida decât prin menținerea păcii și a echilibrului european. Politica externă a României era orientată spre a crea mijloacele de apărare a teritoriilor , de păstrare a integrității lor și de a păstra independența națională.

Linia directoare a gândirii și atitudinii lui Duca este dată de ideea democratică ce rezultă din cele două puncte ale viziunii sale. Aceasta poate să dea răspuns la modul cum trebuie înțeleasă societatea și necesitățile acesteia, raporturile între state, problemele lor interne și internaționale. Duca pledează pentru ideea de democrație pentru că ea poate să aducă mari resurse creatoare.

Nemulțumirea regelui față de colaborarea cu P.N.Ț. și mai ales față de tensiunea politică instaurată, l-au determinat pe Regele Carol să schimbe acest guvern și să se axeze pe o formulă de guvern cu I.G. Duca prim ministru. Frământările politice care au avut loc în țară au dus la debarcarea guvernului Vaida. În aceste condiții în țară situația era din ce în ce mai dificilă, P.N.L. își croiește un drum dificil spre guvernare prin aplicarea unor măsuri dure care puteau să ajungă până la manifestări naționale. La data de 2 noiembrie Duca a fost primit în audiență la rege în urma acestor amenințări. Cu această ocazie a prezentat situația politică a țării și măsurile pe care viitorul guvern liberal o să le ia, atât din punct de vedere politic cât și din punctul de vedere al demiterii guvernului țărănist.

Cu toate că Regele Carol al II-lea a vrut să îngreuneze ajungerea la putere a partidului liberal, el a pus unele condiții peste care era convins că I.G. Duca nu o să poată trece, la 14 noiembrie 1933, sub președinția lui I.G.Duca, se formează noul guvern alcătuit din așa-ziii liberali bătrâni.

Pamfil Șeicaru afirma despre I. G. Duca următoarele: „ Concepția liberală a lui I.G. Duca nu era formală, ci din convingere; opunerea lui oricărei opresiuni corespundea formației lui intelectuale, cum și temperamentului pașnic(...) Și totuși, din cauza presiunii făcute de N. Titulescu care amenințase cu demisia în cazul când guvernul refuza dizolvarea Gărzii de Fier,

decretul a fost semnat. Nu s-a atribuit acestui decret o mare importanță. Cu toate că circulau zvonuri alarmante privind pe I.G. Duca, a cărui viață era amenințată, el nu a luat nici o măsură de apărare. Cu o săptămână înainte de atentat, l-am văzut ieșind seara, cu soția lui, dintr-un cinema de pe Calea Victoriei. Nici el și nici Siguranța nu au luat măsurile necesare de precauție. Atentatul s-a putut executa pe peronul gării din Sinaia fără nici un fel de dificultate.

²⁰
”

Negocierile care s-au dus în privința formării unui guvern liberal condus de către I.G. Duca au fost foarte dure. Deși a participat la alcătuirea guvernelor liberale încă din 1914, formarea guvernului din 1933 a fost cel mai greu de realizat. Lupta politică devenise din ce în ce mai dură, cu partidele politice, luptele între curentele din interiorul partidului, cu Camarila. Toate acestea l-au făcut pe I.G. Duca să acumuleze o neobișnuită tensiune. La acestea se mai adaugă și campaniile de presă care au adâncit starea de tensiune.

În cuvântarea sa de investitură I.G. Duca a prezentat direcțiile pe care țara trebuia să le urmeze : rămânerea regimului parlamentar și constituțional, restabilirea echilibrului bugetar și chibzuita gospodărire a finanțelor publice, impozitele reduse, problema conversiunii datoriilor, stimularea energiilor productive, agricultura, dezvoltarea comerțului, dezvoltarea învățământului profesional, armata.

Asasinarea lui Duca a provocat o imensă indignare în rândul forțelor progresiste și democratice din România, forțe care au subliniat originea fascistă a acestui gest comis de legionari. Pentru camarila regală, acest asasinat a avut o dublă semnificație. Pe de o parte, a dispărut o personalitate a Partidului Liberal, a grupării “bătrânilor” care era ostilă regelui, adversară a instaurării unui regim de mână forte. Pe de altă parte, camarila avea prilejul ideal de a răsturna ierarhia Partidului Liberal prin trecerea în prim plan a grupării tinerilor liberali, înclinați spre a colabora cu regele în privința problemelor economico-sociale ale țării.

Suprimarea lui Duca a avut loc, scopul a fost atins. El era singura persoană cu autoritate care putea să îi țină pe membri liberali uniți. România a pierdut prin el o minte luminată, dar și un om de o înaltă ținută morală. Căci a murit sărac cel care, format de Ionel Brătianu și având o bogată experiență politică, părea capabil să joace rolul unui bărbat de stat. După ce reușise să destabilizeze Partidul Național Liberal încurajând desprinderea lui Gheorghe Brătianu, Carol putea de acum să pună la cale alte dezbinări între șefii formațiunii.

---

²⁰ Pamfil Șeicaru, Scrieri din exil, ed. Cit. vol. I, p. 275-276.

CAPITOLUL III. Locul lui I. G. Duca în istoria liberalismului românesc

I.G. Duca a crezut cu fermitate în o serie de valori fundamentale ale spiritului european cărora le-a pus în lumină modalitățile specifice poporului nostru de a le materializa, atașat fiind de ideea că, odată având un stat național unitar, s-ar putea deschide perspectiva unor etape superioare de progres, nu numai în planul vieții materiale ci mai ales în cel spiritual. Pentru el cadrul statal trebuia să permită o viață politică democratică, pentru că numai un astfel de regim politic este în măsură să pună în valoare capacitățile creatoare ale unui popor, trecut printr-o reformă morală și prin școală. Ideea liberală a luminării poporului prin școală a fost slujită de către I.G.Duca în calitatea lui de ministru al Instrucțiunii și cultelor, continuând o convingere a cărturarilor din secolele precedente aceea că luminarea poporului este cea mai importantă investiție. În viziunea lui Duca democrația poate institui un dialog al tuturor forțelor active ale unei societăți, prin care să se identifice problemele ei, să se ierarhizeze prioritățile și să se găsească cele mai potrivite soluții, de care să beneficieze un număr cât mai mare de cetățeni. Este un joc tragic al istoriei faptul că un *spirit de finețe*, cum ar spune B. Pascal, de talia și formația lui Duca, atât de deschis dialogului și negocierii, a căzut victimă brutalității, în primul rând nu celei criminale cât mai ales uneia izvorâtă dintr-un mod de gândire străin spiritului românesc. Duca a înțeles bine conținutul dramatic al schimbărilor prin care trecea România, care aduceau un statut nou diverselor grupuri sociale: în 1907 a văzut ce înseamnă nevoia unor transformări în viața țărănimii iar în perioada interbelică în cea a păturilor muncitorești. Declarația de guvernare pe care a prezentat-o la numirea ca prim-ministru, în 1933, rămâne exemplară pentru înțelegerea profundă a rațiunilor crizei prin care a trecut lumea în anii precedenți, de care România nu mai putea fi scutită, odată intrată în circuitul economiei internaționale, cu soluții stimulative pentru creșterea economică și pentru păstrarea echilibrului și ordinii sociale.

De numele lui se leagă, direct sau indirect, datorită pozițiilor de vârf pe care le-a avut în structurile politice de putere ale partidului și ale țării, participarea României la Primul Război mondial, întregirea țării din 1918, așezarea structurilor ei politico-administrative,

reforma agrară, elaborarea și adoptarea Constituției liberale din 1923, readucerea P.N.L. la guvernare sub conducerea sa, în 1933.

Se cuvine să remarcăm, în acest cadru, activitatea lui I.G.Duca în calitate de șef al diplomației românești, într-o perioadă extrem de complicată a relațiilor internaționale de după primul război mondial, când se structura un mod nou de înțelegere a interdependențelor, în condițiile în care se prăbușiseră imperii, apăruse comunismul sovietic dar și spiritul wilsonian pentru care valorile societății americane se impuneau treptat lumii. Duca s-a dovedit a fi un promotor al intereselor României, coordonând prezențele diplomatice românești la lungul șir de conferințe și consfătuiri menite să conducă la soluționarea diferendelor, la vindecarea rănilor războiului, la așezarea raporturilor internaționale pe baza unui drept internațional și a unei organizații cu vocația universalității, cum era Societatea Națiunilor.

În exercitarea acestei funcții Duca se sprijinea pe o bună cunoaștere a capacităților de care dispuneau marii actori ai relațiilor internaționale, cărora le acordase numeroase pagini de analiză: Franței, căreia îi acordase cele mai semnificative aprecieri pentru viața politică internă și pentru prestația internațională, în prietenia căreia a crezut sincer, Marii Britanii, căreia îi recunoștea capacitatea imperială de a interveni în scena internațională dar și rolului noilor puteri mari, cum era China.

I. G. Duca nu a avut un sistem de gândire politică elaborat după regulile spiritului academic, dar a avut o remarcabilă coerență a gândirii politice, pe care a probat-o de-a lungul întregii sale cariere, fiind fidel preceptelor liberalismului românesc, idealului național realizat în cadre democratice. Nu întâmplător el a devenit ținta extremei drepte, care în România își proba precocitatea europeană, printr-un asasinat care i-a pus în evidență dramatismul personalității dar și al afirmării valorilor în care a crezut. A-l reda vremurilor noastre este o datorie legată de punerea în lumină a perenității spiritualității noastre.

Personalitatea lui Duca este expresivă pentru ideea că liberalismul nu este doar o doctrină, ci și un program politic, economic, social și moral, legat de afirmarea capacităților creatoare ale insului și colectivității din care face parte. În centrul acestei viziuni se află individul și drepturile sale care acționează într-un stat de drept, în care se asigură participarea universală la viața politică, competiția pentru alegerea doctrinelor și a personalului politic, respectul procedurilor și posibilitatea tragerii la răspundere a celor ce exercită funcția publică. Duca a insistat pe ideea, prezentă în tradiția liberală, că numai democrația, ca expresie a

suveranității populare, este capabilă să constituie cadrul alegerii celor mai bune căi de evoluție a unui popor, ca alternativă la absolutism, tiranie sau etatism oligarhic. S-a dovedit, mai ales odată cu venirea pe tron a lui Carol al doilea că nu este suficientă existența instituțiilor democratice ori a alegerilor libere pentru ca o societate să fie cu adevărat democratică fiind necesar un spirit democratic al vieții, al mentalităților oamenilor dublat de o voință a cetățenilor de a lupta pentru menținerea democrației și o îmbrățișare a principiilor toleranței și încrederii, necesare pentru ca pluralismul să țină piept demagogiilor populiste și tentațiilor dictatoriale.

Cu personalități reale, între care se numără și Duca, liberalii au putut să joace un important rol politic hotărâtor pentru țară, reprezentând în practică cel mai puternic partid politic al perioadei interbelice.

Ideile sale politice pot fi urmărite în conferința ” Doctrina liberală”, ținută în 1923 la solicitarea Institutului Social Roman, în cuvântările parlamentare sau din cadrul partidului, în cartea „Portrete și amintiri” și în memoriile ”Memoriile” apărute postum.

Ca teoretician al politicii, I.G.Duca ne-a lasat cea mai densă și mai clară expunere a conținutului liberalismului și neoliberalismului românesc din primii ani interbelici, în amintita conferință despre „Doctrina liberală”. Liberalismul epocii respective considera, cum arată autorul, că „societățile omenești se dezvoltă potrivit unor anume legi, mai presus de voința oamenilor și că în aceasta vesnică prefacere datoria organizațiilor politice e să adapteze formele legale nevoilor sociale impuse de diferite faze ale evoluției popoarelor...” Concepția evoluționistă a P.N.L. justifică progresul social ca o necesitate obiectivă și vedea misiunea partidului politic în asigurarea cadrului politico-juridic pentru a croi drum noului.

Evident această concepție, deși întemeiată de fapt pe materialismul filosofic, nu admite legitimitatea revoluțiilor în viața socială. ”Progres nu înseamnă salturi, progres nu e violență, ... nu e svâcnire incoerentă, ci mișcare organizată”.

Între cele două concepte de bază prin care definește doctrina liberală – progresul și proprietatea privată – Duca pune pe primul plan proprietatea, specificând că această doctrină „nu admite progresul decât în cadrul proprietății individuale”, care oferea suficient spațiu pentru realizarea progresului înaintat.

În afară de criteriul menținerii cadrului proprietății private, alte patru condiții de bază ale concepției liberale despre progres sunt: ordinea, democrația, naționalismul și armonia socială, denumite de autor „cele patru coloane care susțin templul doctrinei liberale”.

Democrația este enumerată de Duca abia în al treilea rând între coloanele templului doctrinei liberale, după proprietate și ordine. El era adeptul „liberalismului constructiv, ordonat”. I.G. Duca critica doctrina naționalistă (reprezentată pe atunci de Partidul Național Român din Transilvania) pentru unilateralitatea ei, întrucât privește viața socială „sub prisma specială, fatal îngustă și exclusivistă, a ideii naționale”, iar pe cea țărănistă pentru că admitea ideea luptei de clasă.

Schițând evoluția curentului liberal în România, I.G. Duca a sintetizat în conferința din 1923 elementele de bază a ceea ce s-a numit ”neoliberalism”. Acest termen definea înnoirile doctrinare și programatice elaborate de P.N.L. în preajma războiului și mai ales în primii ani postbelici și anume: conceperea proprietății ca funcție socială (pentru a justifica exproprierea și reforma agrară); ideea participării muncitorilor la beneficii; preconizarea intervenției statului în economie (pentru aplicarea politicii ”prin noi însine”); preocupările de limitare a efectelor negative ale individualismului prin măsuri de echitate socială. Deși monarhist, a apreciat cu luciditate faptele și pozițiile degradante ori neconstituționale ale printului, iar în 1930 – regelui Carol al II-lea, exprimându-și cu demnitate poziția critică. Ca om politic și fost ministru al Afacerilor Externe, I.G. Duca a definit cu rigoare principiile politicii externe a României, formulând concluzii cu valoare de perspectivă unele dintre ele de o surprinzătoare actualitate. Într-o judicioasă analiză făcută situației internaționale a României în 1913, I.G. Duca sublinia, mai întâi, dificultățile deosebite ce decurgeau pe atunci pentru România din faptul că „suntem așezați între două mari împărății, care amândouă țin sub dominația lor... frați de-ai noștri”. În același discurs era formulat principiul de bază al politicii externe românești ulterioare, și anume de a-și afirma personalitatea și demnitatea, în ciuda dominației marilor puteri. Având o educație aleasă I.G. Duca era o persoană inovatoare, era un adept al lumii noi, a lumii moderne, a libertății de conștiință. I.G. Duca a susținut în toate articolele sale cauza drepturilor naționalității și a popoarelor. El afirma că nu se poate cere unui popor să renunțe la naționalitatea sa. Prin limbă orice popor își manifestă toate trăirile, prin limbă își manifestă sentimentul lor național față de străini. Demersul lui I.G. Duca în direcția activității cooperatiste, a băncilor populare, a reformelor în slujba țărănimii, originalitatea modernitatea,

îndrăzneala și eficacitatea punctelor sale de vedere au făcut să treacă în umbră contribuția sa la analiza și definirea fenomenelor externe de la cumpăna dintre cele două veacuri și din primii cincisprezece ani ai secolului nostru. Inzestrat cu o putere de observație și capacitate de abstractizare, educat în spiritul cuvântului elevat, I.G.Duca ne-a lăsat în memoriile și lucrările sale literare, observații de finețe asupra condiției omului politic, a politicii ca artă.

Partidul Național Liberal a fost principalul partid politic al României, promotor al dezvoltării atât economice cât și politice. Acesta a beneficiat de cadre politice cu foarte bună cunoaștere a politicii atât naționale cât și internaționale, de o bază economică solidă, cu o bună colaborare cu monarhia și cu o bună adaptare la nevoile lumii moderne și a realităților vremii. Cu aceste calități Partidul Național Liberal a dominat scena politică a României atât timp cât a fost la guvernare cât și în opoziție.

Partidul Național Liberal a fost cel mai puternic și cel mai conștient din punct de vedere al intereselor naționale, dominând întreaga industrie și finanțele României, fiind singura formațiune politică cu însușirea de a reprezenta o clasă puternică și conștientă de interesele ei.

BIBLIOGRAFIE

- Alexandrescu, Ion, Bulei, Ion, Manima, Ion, Scurtu Ioan, Enciclopedia partidelor politice din România (1862-1994), București, Ed, Mediaprint, 1995.
- Acad. Constantin Bălăceanu-Stolnici, Publicat în Nonclasificat by filosofia politică pe februarie 13, 2008.
- Amedeu Bădescu, Scurt istoric al Partidului National Liberal, 1928-1934, vol.I,București, 1987.
- Argetoianu Constantin, Memorii pentru cei de mâine. Amintiri din vremea celor de ieri vol. VI, partea a VI-a (1919-1922), Editura Machiavelli, București, 1996.
- Argetoianu Constantin, Insemnari zilnice, Ed. Machiavelli, 2003, 1933-1937, vol.6, partea I
- Badea Marin – Istoria economică a României, Ed. Independența economică,Brăila, 1999.
- Badinter Elisabeth et Badinter Robert, Condorcet : un intellectuel en politique, Fayard, 1988.

- Bărbulescu, Mihai, Deletant, Dennis, Hitchins, Keith, Papacostea, Șerban, Teodor, Pompiliu, Istoria României, București, Ed. Enciclopedică, 1996
- Bădescu Amedeu Scurt istoric al Partidului Național Liberal Român, Vol. I, 1928-1934, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1988.
- Bitoleanu Ion, Șefi de partid priviți cu ochii vremii lor, Ed. Ex Ponto, Constanța, 1996.
- Bozga V. , Voiculescu N. – Istoria economică a României, Universitatea Constantin Brâncoveanu, Brăila, 1994.
- Bocancea Cristian, Istoria ideilor politice de la antici la moderni, Ed. Polirom, Iași, 2002.
- Bulei Ion, Sistemul politic al Roâniei moderne, Partidul Conservator, Ed. Politică, București 1987.
- Carpinschi Anton i, Doctrine politice contemporane, Ed. Moldova, Iași, 1992.
- Campus Eliza, Din politica externă a româniei 1913-1947, Ed. Politică, București, 1980.
- Călinescu, Armand, Însemnări politice, Ed. Humanitas, București, 1990.
- Constantinescu N. Nicolae, Istoria gândirii politice românești, Ed. Economică, București, 1999.
- Fătu, Mihai , Spilătelu Ioan, Garda de Fier, organizație teroristă de tip fascist, Ed. Politică, 1971.
- Duca Ion G., “Doctrina liberală în doctrinele partidelor politice, București, Ed. Garamond, 1996.
- Duca I.G., Lumea la început de veac, Editura Eminescu, 1994.
- Duca I.G., Portrete și amintiri, Ed. Humanitas, București, 1990.
- Duca I.G., Politica noastră externă, Ed. Flacăra, București, 1913.
- Duca I.G., Amintiri politice, vol. I, München, Jon Dumitru, 1981.
- Duca I.George , Cronica unui român în veacul al XX-lea, vol. I, Colecția „Memorii și Mărturisiri”, Ion Dumitru - Verlag, Munchen, 1984.
- Dryzec Jihn D., Dunleovy Patric, Theories of the Democratic state, Palgrave Mcmillan, 2009.
- Gala Galaction, Jurnal, Ed. Vestala, 2007

- Ghiață Petre, Istoria doctrinelor politice, Editura Ideea, București, 1938.
- Lăzărescu, Dan A., Introducere în istoria liberalismului european și în istoria Partidului Național-Liberal din România, București, 1996
- Liveanu Vasile, Mihail Rusenescu, Relații agrare și mișcări țărănești în România 1908-1921, Editura Politică, București, 1967.
- Iliescu Adrian-Paul, Conservatorismul, în lucrarea coordonată de Alina Mungiu-Pippidi, Doctrină Politică.
- Ilincioiu Ion, Doctrina liberală în România- antologie de texte, Institutul de Teorie Socială, București, 1999.
- Iorga Nicolae, Istoria Românilor, vol X, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1988.
- Iorga Nicolae, România Contemporană, București, 1932.
- Hegel, G.W. F., Prelegeri de istorie a filosofiei Ed Academiei, București, 1963, Introducere, I, vol.I.
- Hitchins, Keith, România 1866-1947, București, Ed. Humanitas 1994.
- Kirițescu, Constantin, I.G.Duca, Cartea Românească, București, 1934.
- Kirițescu, Constantin Memorii, Ed. Sport-Turism, București, 1979.
- Madgearu Virgil, Evoluția economiei româneștidupă războiul mondial, Ed. Științifică, București, 1995.
- Manoilescu Mihail, Memorii, în Mircea Mușat, Ion Ardeleanu, România după Marea Unire, vol II., Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1988.
- Morășanu Gh. Maricel, Istoria economiei și gândirii românești, Ed Fundației Chemarea, Iași, 1994.
- Mungiu-Pippidi, Alina, Doctrină Politică, (Ion Bulei, Conservatorismul românesc), Editura Polirom, Iași, 2000.
- Murgescu Costin, Mersul idealo economice la români, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1987.
- Muscă Vasile, Discurs despre filosofie, Ed. Grinta, Cluj-Napoca, 2005.
- Mușat Mircea, Ardeleanu Ion, România după marea unire, vol II, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1988.

- Nedelea Marin, Prim miniștrii României Mari, Casa de cultură și presă „Viața românească”, 1991.
- Negulescu Petre, Partidele politice, Ed. Cultura românească, 1926.
- Niculae Vasile, Ilincioaie Ion, Neagoe Stelian, Doctrina țărănistă în România- Antologie de texte, Ed. Noua Alternativă, București, 1994.
- Nisbet, Robert Conservatorismul, Editura DU Style, București, 1998
- Nozick, Robert Anarhie, Stat si Utopie, Ed. Humanitas, Bucuresti 1997.
- Ornea Zigu, Partidul Național-Liberal. Doctrină și programe, Institutul de Studii Liberale, București, 2000.
- Pakula, Hannah, The Last Romantic. A Biography of Queen Mary of Romania, New York, 1994.
- Peneș Nicolae, Dr. Constantin Angelescu, Povestea unei vieți, Ed. Monteoru, București.
- Pop Ioan , Aurel, Bolovan Ioan, coordonatori, Istoria României, Institutul Cultural Român, Cluj-Napoca, 2004.
- Petre Dan, Doctrinile Partidelor Politice, (conferința lui Constantin Rădulescu-Motru, Concepția conservatoare și progresul).
- Ph. Raynaud, St. Rials, Dictionnaire de philosophie politique, Ed. Quadrige, P.U.F., 2008
- Prelot, M., Histoire de idées politiques, Paris, Dalloz, 1959.
- Puia I., Tambozi J. – Istoria economiei naționale, Ed. Fundației „Andrei Șaguna”, Constanța, 1993.
- Prost Henri, , Destinul României(1918-1954), Ed.Compania, 2006
- Râpeanu Valeriu, I.G. Duca, Ed. Fundației PRO, București, 2004.
- Roșca Nicolae, Cronica unor violente politice, Editura Constant, 1999
- Savu, Al . Gh. Sistemul partidelor politice din România 1919-1940, București, 1985.
- Selten Gheorghe, Viața și opera lui I.G. Duca.Omul politic ca erou, Ed. Cultura poporului , Bucuresti, 1935.
- Sextil Pușcariu, Memorii, ed. Minerva, 1978.

- Scurtu Ioan (coord.) Academia Română - Istoria românilor, vol. VIII, Ed, Enciclopedică, București, 2003.
- Scurtu, Ioan, Bulei, Ioan, Democrația la români (1866-1938), București, Humanitas, 1990.
- Scurtu Ion, Buzatu Gheorghe, Istoria românilor în secolul XX, București, Ed. Paideia, 1999.
- Scurtu Ioan (coord.) – Istoria României între anii 1918 -1944. Culegere de documente, Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1982.
- Stan Apostol, Iosa Mircea, Liberalismul politic în România de la origini până la 1918, București, Ed. Enciclopedică, 1996.
- Stan, Apostol, Ion C. Brătianu- Un promotor al liberalismului în România, București, Ed.Globus, 1993.
- Sultana Sută-Selejan – Doctrine și curente în gândirea economică modernă și contemporană, Ed. ALL, București, 1992.
- Stoenescu Alex Mihai, Istoria loviturilor de stat în România, vol 2, Eșecul democrației române, Ed. Rao, 2006.
- Scurtu Ioan, Contribuții privind viața politică din România: evoluția formei,Ed. Științifică și Enciclopedică, 1988.
- Seftiuc Ilie, Cârțână Iulian, România și problemele strâmtorilor, Ed. Științifică, 1974.
- Spencer Henry, Individul împotriva statului, Bucuresti, Editura Cultura Nationala, 1924.
- Sută Nicolae. (coord.) – Istoria comerțului exterior românesc, Ed. Eficient,București, 1996.
- Șeicaru Pamfil, Scrieri din exil. Vol.III, Editura Saeculum I.O.,București, 2002, Un om necunoscut, I.G. Duca.
- Șeicaru Pamfil, Istoria partidului Naționa,Țărănesc și Național Țărănesc, Ed. Victor Frunză, București, 2000.
- Știrban Marcel, Din istoria României 1918-1921, Probleme ale vieții politice, economice și sociale, E. Dacia, Cluj-Napoca, 1987.

- Șandru Dumitru, Saizu Ion, I.G. Duca – Coordonate economice, în Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie „A.D. Xenopol”, vol. XXII, partea I-a, Iași, 1985.
- Rusenescu Mihai, Viața politică în România 1922-1928, Ed. Politică, București, 1979.
- Touchard J., Histoire des idées politiques , Paris, PUF, 1967.
- Timuș Gheorghe, Amintiri cooperatiste despre I.Gh. Duca și Fotin Enescu, Editura Biblioteca Neoficială a Cooperației, București, 1934.
- Terence Ball, Richard Dagger, Ideologii politice și idealul democratic, Editura Polirom, Iași, 2000.
- Vâlsan Constantin, (coordonator), Politologie, Editura didactică și pedagogică, București, 1992.
- Zaberca V.M., „Din istoria statului și dreptului”, România, Reșița, 1997.
- Zaharia Gheorghe, Botaru Constantin, Politica de apărare națională a României în context european interbelic, 1919- 1999, Ed. Militară, București, 1981.
- Zeletin Ștefan, Neoliberalismul, Ed. Scripta, București, 1992.
- Zelea. Codreanu Corneliu , Pentru legionarim Vol. I, Editura Totul pentru țară, Sibiu, 1936
- Zăpățan Liviu Petru, Doctrine Politice, Ed. Fundației Chemarea, Iași, 1994.

Publicistică

- *Adevărul* din 20 noiembrie 1933.
- *Adevarul* din 2 decembrie 1933.
- *Adevarul* din 3 ianuarie 1934
- *Adevarul* din 31 ianuarie 1934.
- *Buletinul Agricol*, anul II, 1919, nr. 8-9.
- *Curentul* din 30 octombrie 1933.
- *Curentul* din 23 noiembrie 1933.
- *Democrația*, anul I, nr.2, 15 aprilie 1913.
- *Dimineata* din 10 decembrie 1933
- *Universul*, 10 noiembrie 1899.

- *Flacăra*, 1911, an I, nr. 1, 22 octombrie, Un vis.
- *Universul*, 1902 (3 mai și 19 martie), Situația în Rusia.
- *Universul*, 5 august 1901, Pericolul American.
- *Universul*, 21 aprilie 1902, Americanizarea lumii.
- *Universul* 1901 (5 ianuarie, 18 ianuarie), Problema chinezească.
- *Universul*, 18 octobrie 1912, Deșteptarea Chinei.
- *Universul*, 1904, Franța în Maroc.
- *Universul* din 9 decembrie 1933.
- *Universul* din 3 ianuarie 1934.
- *Universul*, 8 august 1907, Evenimentele din Maroc.
- *Viața Românească*, an VII, 1913, nr 1.
- *Viața Românească*, 1908, an II, nr. 3, Situația în Anglia.
- *Viața Românească*, 1906, an I, nr. 5, Situația în Franța.
- *Viața Românească*, 1908, an II, nr.10, Germania în Europa.
- *Viața Românească*, 1910, an V, nr.7, Situația în Germania.
- *Viața Românească*, 1908, an I, nr. 6, Politica austro-ungară.
- *Viața Românească*, 1913, an. VIII, nr. 1 Situația creată României prin ultimele evenimente din Balcani.
- *Viața Românească*, 1908, an II, nr. 8, Criza Orientală și România.
- *Viața Românească*, 1908, an I, nr. 4, Alianțe de azi.
- *Viitorul* din 3 ianuarie 1934.

Literatură consultată

- Bulei Ion, Atunci când veacul se naște..., Ed. Eminescu, București, 1990
- Bulei Ion, Lumea românească la 1900, ed. Eminescu, București, 1984
- Cazan N. Gheorghe., Relații internaționale în perioada interbelică, Ed. Politică, București, 1980.

- Cican Corneliu, Standache Cristian, Buzatu Gheorghe, Radiografia dreptei românești: 1927-1941, Ed. FF Press, 1996.
- Cioacă Aristide, Nica Constantin, Doctrine politice în România sec.XX, Ed. Institutului de teorie socială, 2001.
- Duca I.G., Memorii, vol 3-4, Ed.Machiavelli,București,1994
- Hurezeanu Damian, Scrieri: curente de idei în România modern:doctrine și doctrinari, Ed. Expert, 2002.
- Ionescu Toader, Istoria gândirii economică din România 1900-1944, Ed. Economică, București, 1993.
- Mamina Ion, Guverne și Guvernanți,Ed Silex, București, 1996.
- Nedelea Marin, Prim miniștri României Mari:ideile politice, Casa de editură și presă Viața Românească, 1991.
- Nedelea Marin, Istoria României: compediu de curente și personalități politice, Ed. Niculescu, București, 1994.
- Nanu Frederic, Politica externă a României 1918- 1933, Ed.Institutul European, Iași, 1993.
- Prost Henri, Destinul României (1918-1954) Ed. Compania 2006.
- Popișteanu Cristian, România și antanta balcanică, Ed. Politică, București, 1968
- Relații internaționale în perioada interbelică, Studii, Ed. Politică, București, 1980.
- Scrapan Constantin, Istoria României: Enciclopedie, Ed. Nemira 1997
- Scurtu Ioan, Istoria României în anii 1918-1940,Ed. Didactică și Pedagogică, București,1996.
- Seftiuc Ilie, Cârțână Iulian, România și problemele strămtorilor, Ed. Științifică, 1974.

Alte surse

www.pnl.ro, Acad. Constantin Bălăceanu-Stolnici, Publicat în Nonclasificat by filosofiapolitică pe februarie 13, 2008.

